

Asia Nimipäiväluettelon suoja
Hakija Helsingin kihlakunnan poliisilaitos
Annettu 30.11.2005

LAUSUNTOPYYNTÖ

Rikoskomisario A Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen rikososaston talous- ja omaisuusrikosyksiköstä (jäljempänä hakija) on 31.10.2005 saapuneella kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa liittyen poliisille toimitettuun tutkintapyyntöön. Asia koskee nimipäiväluettelon suojaa.

Lausuntopyyntöön liitettyssä tutkintapyyntöissä Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy pyytää Helsingin rikospoliisia tutkimaan onko joku tai ovatko jotkut julkaisseet ansiotarkoituksessa vuonna 2003 Lasten Apu ry:n tai M-Bros Oy:n nimissä julkaistuissa kalentereissa suomen- ja ruotsinkielisiä nimipäiväluetteloita ilman tekijänoikeuden haltijan lupaa suorittamatta niistä lainmukaisia tekijänoikeusmaksuja ja siten syyllistyneet tekijänoikeusrikokseen tai -rikkomukseen.

Tutkintapyyntöön mukaan nimipäiväluettelo on Helsingin yliopiston tutkijoiden tekemä, kalenterijärjestelmän perusteella jaoteltu luettelo yleisesti käytössä olevista etunimistä. Suomenkielisessä nimipäiväluettelossa on 752 nimeä. Korkeimman oikeuden päätöksen 2000:56 mukaan Helsingin yliopiston vahvistamaa nimipäiväluetteloä pidetään tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentissa tarkoitettuna luettelona, ja se saa näin ollen niin sanottua luettelosuoja.

Helsingin yliopisto on siirtänyt nimipäiväluettelon tekijänoikeuden Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy:lle, joka vastaa nimipäiväluettelon tekijänoikeuden valvomisesta ja perii nimipäiväluettelon julkaisemisesta sovitut korvaukset.

Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy:n tietoon on tullut, että Lasten Apu ry:n nimissä julkaistuissa kalentereissa on käytetty kaksikielistä nimipäiväluetteloä vuonna 2003 ilman nimipäiväluettelon tekijänoikeuden haltijan eli Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy:n lupaa. Asianosaisten välillä käydystä kirjeenvaihdosta ilmenee, että julkaisijana on saattanut olla myös M-Bros Oy -niminen yhtiö.

Lasten Apu ry ja/tai M-Bros Oy ei ole suorittanut Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy:lle kalentereissa käyttämistään nimipäiväluetteloista lainmukaisia tekijänoikeusmaksuja. Kyseisissä kalentereissa on käytetty kaksikielisiä nimipäiväluetteloita (suomi ja ruotsi), jolloin nimipäiväluetteloiden tekijänoikeusmaksut ovat puolitoistakertaiset yksikieliseen luetteloon verrattuna.

Kalentereiden painajalta eli PR-Painotalo Oy:stä saadun ilmoituksen mukaan kalentereita on painettu vuonna 2003 kahdeksantuhatta kappaletta. Painosmäärä huomioon ottaen Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy katsoo, että teko on ollut omiaan aiheuttamaan sille huomattavaa haittaa tai vahinkoa. Tähänastinen arvio määrästä on noin kaksituhatta neljäsataa euroa. Asian keskeneräisestä selvityksestä johtuen Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy varaa oikeuden yksilöidä tekijänoikeuslain ja vahingonkorvauslain perusteella vaatimansa hyvityksen sekä korvauksen määrä esitutkinnan jälkeen.

Hakija on esittänyt tekijänoikeusneuvostolle seuraavat kysymykset:

- 1) Tutkintapyyntöön tekijä on tuonut tutkintapyyntönsä rikosepäilyosioissa esille, että heidän nimipäiväluetteloaan on pidettävä tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentissa tarkoitettuna luettelona, joka näin ollen saisi niin sanottua luettelosuojaa. Onko asia näin?
- 2) Onko tutkintapyyntöön tekijän esille tuoma Lasten Apu ry:n ja/tai M-Bros Oy:n nimissä julkaistu kaksikielinen nimipäiväluettelo vuodelta 2003 (liitteenä) tutkintapyyntöön tekijän tekijänoikeutta loukkaava vai ei?

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntoon seuraavan.

Teoksen käsitteestä ja tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on teokseen tekijänoikeus. Suojattavia teoksia ovat esimerkiksi kirjalliset ja suulliset esitykset, elokuvateokset sekä valokuvateokset ja muut kuvataiteen teokset. Teos voi ilmetä myös muulla tavalla kuin säännöksessä mainitun esimerkkiluettelon mukaisena teoslajina.

Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Kirjallinen tai taiteellinen tuote on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli on tekijänoikeuslain tarkoittama teos. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä, ei myöskään sen aikaansaamiseksi vaaditulla työtai tietomäärällä. Myös käytännöllistä käyttötarkoitusta toteuttava tuote voi olla teos. Erään teosharkinnassa apuna käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu itsenäisesti vastaavaan työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Teoskynnyksen ylittyminen harkitaan tapauskohtaisesti. Myös teoksen osan on itsenäistä tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon.

Teostasovaatimusta voidaan arvioida eri tavoin riippuen teoslajista. Perinteisten kirjallisten ja esimerkiksi maalaustaiteen teosten osalta teoskynnystä on totuttu pitämään alhaisena.

Tekijänoikeudella ei anneta yksinoikeutta ideoihin ja yleisiin periaatteisiin, vaan niiden teoksessa ilmenevään omaperäiseen ja luovaan ilmenemismuotoon. Samoin tekijänoikeussuojan ulkopuolelle jäävät esimerkiksi teoksen aihe, aiheen käsittelyä ohjaava metodi sekä teoksen sisältämät tiedot sellaisenaan.

Tekijänoikeuden sisällöstä säädetään tekijänoikeuslain 2 ja 3 §:ssä. Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään lain 2 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, tekijänoikeuslain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. Pykälän 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa. Pykälän 3 momentin mukaan teos saatetaan yleis-

sön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti. Tekijän moraalista oikeuksista säädetään lain 3 §:ssä.

Tekijänoikeuslain 43 §:n ensimmäisen virkkeen mukaan tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

Luettelosuoja

Teosten ja tietojen kokoaminen luetteloksi, tiedostoksi tai tietokannaksi voi vaatia suuria investointeja tai aikaa ja vaivannäköä ilman, että lopputulos ylittäisi teostasoon ja tulisi siten tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisella tekijänoikeudella suojatuksi. Tällainen lopputulos voi kuitenkin saada tekijänoikeuslain 49 §:n mukaista suojaa.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on valmistanut 1) luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, tai 2) tietokannan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta, on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla ne yleisön saataviin.

Tekijänoikeuslain esitöiden mukaan lain 49 §:n 1 momentin 1. kohdan mukaisen luettelosuojan edellytyksenä on yhdisteltyjen tietojen suuri määrä. Suoja on riippumaton sisällön valinnan tai järjestelyn kriteereistä ja mahdollisesta omaperäisyydestä. Luettelosuojasäännöksellä on tahdottu suojata tuotteita, jotka eivät ole tekijänoikeudellisessa mielessä teoksia, mutta joiden aikaansaaminen vaatii tiettyä vaivaa, ammattitaitoa ja pääomaa. Luettelosuojan ainoana edellytyksenä on, että työhön on yhdistelty suuri määrä tietoja. (Komiteanmietintö 1953:3, s. 79, hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta 1997/10, s. 5 - 6) Suoja voi kohdistua myös luettelon tai muun työn osaan, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja.

Esimerkkinä luettelosuojaa saavista töistä voidaan mainita myyntiluettelot, näyttelyluettelot, osoitekalenterit, aikataulut ja erityiset laskentataulukot edellyttäen, että niissä on yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Suojaa eivät saa yksinkertaisemmat työt, kuten paikallisaikataulut, taskukalenterissa olevat yhteenvedot erilaisista tilastoista ja muut vastaavat työt. Luettelon sisältämiä yksittäisiä tietoja saa kuitenkin luettelosuojan estämättä käyttää vapaasti hyväkseen.

Tekijänoikeuslain 49 §:n säännös ei sulje pois tekijänoikeussuojan soveltamista. Luettelo tai muu sellainen työ voi siten saada myös tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettua tekijänoikeussuojaa, jos

tekijänoikeussuojan yleiset edellytykset täyttyvät. Tästä säädetään nimenomaan tekijänoikeuslain 49 §:n 3 momentin lopussa.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin 1. kohdan mukainen suoja tulee luettelon, taulukon tms. työn valmistajan hyväksi. Valmistaja on yleensä se juridinen tai fyysinen henkilö, joka on taloudellisesti vastuussa luettelon kokoamisesta. Suoja voi alkuperäisestikin kuulua juridiselle henkilölle. Käytännössä suuri osa luetteloista kootaan yritysten ja muiden yhteisöjen toimesta, joita siis pidetään kokoamiensa luetteloiden valmistajina. (Komiteanmietintö 1987:8, s. 136 - 137, SOU 1956:25, s. 391) Tekijänoikeuslain 49 §:n mukaiset oikeudet voidaan sopimuksella siirtää toiselle. Oikeuksien luovutusta koskevat yleiset tekijänoikeuslain 27 § - 29 §:n säännökset.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentissa säädetty oikeus on voimassa, kunnes 15 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona työ valmistui, tai jos työ saatettiin yleisön saataviin ennen tämän ajanjakson päättymistä, 15 vuotta siitä vuodesta, jona työ saatettiin ensimmäisen kerran yleisön saataviin.

Oikeuskäytännöstä voidaan mainita korkeimman oikeuden ratkaisu 2000:56, joka koski nimipäiväluettelon tekijänoikeussuojaa. Korkein oikeus katsoi ratkaisussaan, että Helsingin yliopiston vahvistamaa nimipäiväluetteloa oli pidettävä tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentissa tarkoitettuna luettelona, jossa oli yhdisteltyä suuri määrä tietoja. Nimipäiväluettelo sai siten tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaista luettelosuojaa.

Ratkaisussa todettiin, että nimipäiväluettelo on Helsingin yliopiston tutkijoiden tekemä, kalenterijärjestelmän perusteella jaoteltu luettelo yleisesti käytössä olevista etunimistä. Suomenkielisessä nimipäiväluettelossa oli 752 nimeä. Nimipäiväluetteloa oli yleensä tarkistettu noin kymmenen vuoden välein. Helsingin yliopisto oli päätöksillään vahvistanut luetteloon tehdyt muutokset.

Korkein oikeus totesi ratkaisussaan, että luetteloon otettujen nimien valinta on perustunut Suomessa pitkän ajan kuluessa annettujen etunimien yleisyyttä koskevaan laajaan selvitykseen. Nimien sijoittelu eri päville on perustunut puolestaan ainakin osaksi nimien alkuperää ja aikaisempaa käyttöä koskevaan tutkimustietoon.

Edellä mainittu huomioon ottaen nimipäiväluetteloa oli pidettävä tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentissa tarkoitettuna luettelona, jossa oli yhdistelty suuri määrä tietoja. Luettelo nautti siten lain 49 §:n 1 momentin mukaista suojaa.

Toinen yritys oli kalenterissaan toistanut sellaisenaan kanteen perusteena olevan nimipäiväluettelon. Näin menettelemällä kyseinen yritys oli korkeimman oikeuden mukaan tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin

vastaisesti jäljentänyt yliopiston nimipäiväluettelon ja oli siten velvollinen suorittamaan Helsingin yliopistolle lain mukaisen hyvityksen.

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on valmistanut luettelon, taulukon, ohjelman tai muun sellaisen työn, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, on yksinomainen oikeus määrätä työn koko sisällöstä tai sen laadullisesti tai määrällisesti arvioiden olennaisesta osasta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin.

Korkeimman oikeuden ratkaisun 2000:56 mukaan Helsingin yliopiston vahvistamaa nimipäiväluetteloä oli pidettävä tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentissa tarkoitettuna luettelona, jossa oli yhdisteltynä suuri määrä tietoja. Nimipäiväluettelo sai siten tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaista luettelosuojaa. Tätä ratkaisua voidaan soveltaa myös nyt käsillä olevaan tapaukseen.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukainen luettelosuojä koituu luettelon valmistajan, tai sen, jolle tämä oikeus on siirtynyt, hyväksi. Tekijänoikeusneuvostolle toimitetuista asiakirjoista ilmenevien tietojen mukaan Helsingin yliopisto on luovuttanut nimipäiväluetteloon liittyvät oikeudet Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy:lle, joka on tehnyt asiassa tutkintäpyynnön poliisille.

Tekijänoikeuslain 49 §:n 1 § momentin mukainen luettelosuojä kattaa koko luettelon ja sen laadullisesti tai määrällisesti arvioituna olennaisten osien kopioimisen ja saattamisen yleisön saataviin. Täten esimerkiksi luettelon kopioiminen kokonaisuudessaan toiseen työhön loukkaa tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaisen oikeuden haltijan oikeutta. Suojä-aika on 15 vuotta luettelon valmistamisesta tai saattamisesta yleisön saataviin.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa olettaen, että nimipäiväluettelon suoja-aika on edelleen voimassa, että Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy:llä on oikeus määrätä nimipäiväluettelon kopioimisesta ja yleisön saataviin saattamisesta. Nimipäiväluettelon kopioiminen toiseen työhön, kuten lausuntopyynnössä tarkoitettuun Lasten Apu ry:n ja/tai M-Bros Oy:n julkaisemaan kalenteriin, edellyttää luvan pyytämistä Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy:ltä. Tekijänoikeusneuvoston sille toimitetusta materiaalista saaman käsityksen mukaan mainitut tahot tai jompikumpi niistä ovat kopioineet kalenteriinsa koko lausuntopyynnössä tarkoitetun nimipäiväluettelon. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että ilman lupaa tapahtunut luettelon kopioiminen ja yleisön saataviin saattaminen loukkaa Helsingin yliopiston Kehityspalvelut Oy:n tekijänoikeuslain 49 §:n 1 momentin mukaista oikeutta. Tekijänoikeuden loukkaamisesta aiheutuvista seuraamuksista on säädetty tekijänoikeuslain 7 luvussa.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Martti Heikkilä, Satu Kangas, Kai Nordberg, Pekka Salomaa, Katariina Sorvari, Markku Uotila, Ahti Vääntinen, Tuula Hämäläinen, Juha Vilanka ja Sini Perho.